

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ

ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

SERİ B. CİLT V. SAYI I. 1955

MEVZUATIMIZA GÖRE ORMAN İSTİMLÂK ŞEKİLLERİ VE İSTİMLÂK BEDELİNİN TAYİNİNE AİT METODLAR

Yazanlar:

Doçent Dr. İsmail Er a s l a n

Dr. Abdülkadir K a l ı p s ı z

I — Ormancılıkta istimplâkin lüzumu ve önemi

Bilindiği üzere ormancılık, cemiyete ekonomik, kolektif ve sosyal faydalar temin eden devamlı ve plânlı çalışmaların topyekûn ifadesidir. Bu çalışmalar, ormanların **korunması, bakımı, orman mahsullerinin hasad edilecek kıymetlendirilmesi** ve aynı zamanda bunların yerine **yenilerinin yetiştirilmesi** gibi biyolojik, teknik ve ekonomik mahiyetteki işlerden ibarettir.

Ormancılık cemiyete olan fonksiyonlarını yerine getirmek maksadile, kendi bünyesi içerisinde bir teşkilât vücuda getirmiştir ki, bunun adı "**orman işletmesi**" dir. Orman işletmesi, ancak sahibi belli, sınırları her türlü mülkiyet iddia ve münazaalarından âri, içerisinde başka şahıslara ait mülkler bulunmayan, yerine getirilecek intifa hakkı, otlatma hakkı, irtifak hakkı, mürûr hakkı vesaire gibi hakları olmayan, muayyen büyüklükteki sahalarda çalışarak, cemiyete deruhte ettiği fonksiyonları mükemmel şekilde yerine getirebilir. Bu vasıfları haiz ormanlar içerisinde, orman işletmesi, mevcut ormanları korumak, bünyelerini islâh etmek, hasılat ve artım potansiyellerini yükseltmek mecburiyetindedir.

Fakat çok defa orman işletmesinin kurulduğu ormanlar, bilhassa bizim memleketimizde, pek nadir hallerde yukarıda sayılan vasıfları haizdir. Ekseriyetle sınırları, bir veya bir kaç taraftan, ziraat arazisi, yaylak, otlak vesaire gibi türlü arazi ve mülkiyet şekillerile çevrilmiştir. Hudutlardaki türlü mülkiyet iddia ve münazaaları halledilmemiştir. Keza işletmenin sınırları içerisinde, üçüncü şahıslara ait köy, ev, bina, yol, fabrika gibi tesislerle, tarla, bahçe, mer'a gibi çeşitli kültür arazisi bulunmaktadır. Ayrıca civardaki köylerin, kanunlarda hususi maddeler halinde yer almış paralı ve parasız çeşitli hakları mevcuttur. Bu gibi şartlar altında, orman işletmesinin normal, devamlı ve plânlı bir faaliyette bulunarak, mevcut ormanları

koruması, ıslâhı, artım ve hasılat potansiyellerinin yükseltilmesi suretile, cemiyete olan fonksiyonlarını yerine getirmesi imkânsızdır. İşte orman işletmesi dahilinde ormanların iç ve dış bütünlüğünü sağlamak maksadile işletmeye zarar veren, normal faaliyetini sekteye uğratan, devamlı ve plânlı çalışmasına mâni olan çeşitli gayrimenkûl mülk ve malların istimlâk edilmesi lüzumlu ve zarurî olmaktadır.

Keza arazi kaymasını, yağmurlarla yıkanmayı ve nehirlerin dolmasını önliyen, meskûn mahalleri, ziraat arazisini, demiryolları ve şoseleri sel ve seylâp âfetlerinden, toz fırtınalarından koruyan, millî müdafaa bakımından mühim görülen ve adına muhafaza ormanı dediğimiz bir kısım ormanlar mevcuttur ki, bu ormanların sayılan bu kollektif ve sosyal fonksiyonları birinci plânda geldiğinden, işletme ormanlarından bu gibi vasıflarile ayrılırlar. Bu ormanlar hususî bir idareye tâbi olup, bunlardan ekonomik yönden faydalanmak çok mahduttur. Bu vasıf ve şartları haiz ormanlar, Devletten gayri şahısların mülkiyetinde ise, bunların da âmme namına istimlâkleri zaruridir.

İşte buraya kadar açıklanan sebep ve zaruretlerden dolayı ormancılıkta türlü istimlâk şekilleri meydana çıkmıştır.

Yurdumuz ormancılık mevzuatında, ormanların istimlâkine ait ilk hükümlere Cümhuriyet devrinde rastlanmaktadır. Bu âna kadar olan devrede, ormanların ekonomik, sosyal ve kollektif değeri tam mânasile kavranmamış, ormanların korunması bugünkü şümüllü mânasile anlaşılmamış olmasından, istimlâk lüzumu da hissedilmemiştir. Cümhuriyet devresinde ormanların istimlâkine ait esaslı bir hükme 1924 tarihinde çıkarılan 504 sayılı kanunda rastlanmaktadır. Bu kanunda sadece muhafaza ormanı karakterini haiz olan ormanların istimlâki derpiş edilmiştir. İstimlâk hakkındaki en mühim, esaslı ve şümüllü hükümleri 1937 tarihinde çıkarılan 3116 sayılı orman kanunu ile bundan sonra çıkarılan 4785, 5653 ve 5658 sayılı kanunlar ihtiva etmektedir.

Bugün mer'î olan mevzuatımızda, muhtelif istimlâk şekillerine rastlanmaktadır ki, bunlar gerek istimlâk konusu, gerekse istimlâkin tâbi olduğu usul ve merasimle istimlâk bedelinin takdir ve tesbiti bakımından birbirinden farklıdır. Bu mevzuatın tatbikatında türlü müşköllere rastlanılmış, türlü münazaa ve dâva konuları ortaya çıkmış ve mahkemelerimizi bir hayli işgal etmiş ve halen de etmektedir. **Ekseriyetle dâva konusunu, istimlâk bedelinin tâyin ve takdiri teşkil etmektedir.**

İşte bu etüdün maksadı, mevzuatımızda mevcut istimlâk şekillerile istimlâk bedelinin tâyini hususunda gösterilen yolları açıklamak, bu bakımdan kifayetsiz ve noksan görülen cihetlerini meydana çıkarmak, kanunun bedel tâyini hususunda sarıh bir metod göstermediği hallerde tatbik kabiliyeti olabilecek metodları vermek ve tatbikatını izah etmektir.

II — Ormancılık mevzuatımızda mevcut istimplâk şekilleri

Mer'i Orman Kanunu ve Nizamname hükümlerile diğer mevzuata ve Temyiz Mahkemesi içtihat ve kararlarına dayanarak, B. Ulukut (12 s. 394) altı muhtelif istimplâk şekli tefrik etmektedir:

- 1 — Dolayısıyla yapılan istimplâk,
- 2 — 3116 sayılı Orman Kanununun muvakkat maddelerile yapılan istimplâk,
- 3 — 1295 tarihli istimplâk kararnamesine atfen yapılan istimplâklar,
- 4 — 2510 sayılı İskân Kanununa göre yapılan istimplâklar,
- 5 — 4785 sayılı Kanuna göre devletleştirme suretile yapılan külli istimplâklar,
- 6 — Belediye İstimplâk Kanunu ve Köy Kanununa göre yapılan istimplâklar.

A — Dolayısıyla yapılan istimplâk

Yürürlükteki mevzuatımıza göre, ormanların tahdit işi, Tahdit Komisyonları denilen heyetler tarafından yapılmaktadır. 3116 sayılı Kanunun 5653 sayılı Kanunla tâdil edilen 5 inci maddesinde, bu komisyonların teşekkül tarzı açıklanmıştır. Buna göre, Devlet ormanları ile bu ormanların içinde ve bitişiğinde bulunan otlak, yaylak, kışlak, sulak gibi sahalarla her nevi arazinin sınırlanması işi, bir orman yüksek mühendisinin başkanlığı altında, Adalet Bakanlığı tarafından hukuk mezunları arasından tâyin edilecek bir hukukçu üye ile, İl Genel Meclisi Daimî Encümeni tarafından seçilecek bir üyeden müteşekkil komisyonlar marifetile yapılmaktadır.

3116 sayılı Kanunun 8 inci maddesine göre de, tahdit edilecek ormanların bitişiğinde veya içinde mülkü veya toprağı olanların, tahdit gününde bizzat kendilerinin veya vekillerinin hazır bulunması, mülklerinin hudutlarını göstermesi ve aynı zamanda mülkiyeti tevsik eden vesikalarını ibraz etmesi icabetmektedir.

Tahdit komisyonlarının yaptıkları tahditlere ait mazbatalarla krokiler, köylerin münasip yerlerine asıldığı tarihten itibaren üç ay zarfında, alâkalarının bu tahditlere itiraz etmesi ve mahallî mahkemelere müracaat ederek, tahdidin iptali veya doğrultulmasını isteme hakkı, 3116 sayılı Kanunun 7 nci maddesile tanınmıştır.

Mülkün tahdidi yapıldığı günde mahallinde bulunarak vesika ibraz etmeyenlerin, yahut kanunî itiraz müddeti içerisinde itiraz etmeyenlerin veyahut da itirazı redde uğrıyanların mülkleri üzerindeki aynı hakları kalmıyacak ve bu gibi hallerde tahdit işi, neticesi itibarile istimplâke münce olacaktır. İşte buna "dolayısıyla istimplâk" adı verilmektedir.

Bu şekilde mülkleri istimlâke inkılâp edenlerin, dâva açarak bu tarz istimlâkten doğan bedellerini mahkemeden isteyebileceğini, istimlâk bedelinin Orman İdaresi tarafından ödenmesi lâzımgeleceğini, ancak bu suretle Orman İdaresinin tam bir tasarruf hakkına sahip olabileceğini B. Ulukut, mevcut mevzuatımıza ve Temyiz Mahkemesi kararlarına dayanarak ifade ve izah etmektedir (12 s. 405).

Bu açıklanan tarzda tahdit işinin istimlâke inkılâp ettiği hallerde, mülk sahibine bir istimlâk bedelinin verilmesi icap etmektedir ki, bu bedelin tâ-yini ve takdiri hususunda hangi yol ve metodların kullanılacağı meselesi ortaya çıkmaktadır.

B — 3116 Sayılı Kanunun muvakkat maddelerile yapılan istimlâkler

Bu Kanunun 1 inci muvakkat maddesinde, Devlet ormanlarına bitişik olan ve olmıyan ormanlar olmak üzere iki ayrı kategoriye ayrılarak, istimlâke tâbi ormanların vüs'atleri verilmektedir. Devlet ormanlarına bitişik olanlardan vüs'atleri 50 hektarı geçen ormanların, Devlet ormanlarına bitişik olmıyanlardan 1000 hektarı geçen bütün ormanların istimlâki icap etmektedir.

3 üncü muvakkat madde ile açıklanan vasıfları haiz ormanların istimlâklerine karar verme hakkı, Ziraat Vekâletine verilmiştir. İstimlâki takarrür eden ormanların, 2 nci muvakkat madde hükümlerine göre istimlâk bedelleri ödendikten sonra, ferağ muameleleri yapılarak tapuya hazine namına tescil edilmektedir.

C — 1295 (1879) tarihli İstimlâk Kararnamesine atfet yapılan istimlâkler

Yürürlükteki orman mevzuatımızda bazı istimlâk mevzuları mevcuttur ki, bunların istimlâkinde nasıl bir yol tutulacağı ve istimlâk bedellerinin hangi esasa istinaden tâyin edileceği hakkında sarîh hükümler mevcut değildir. B. Ulukut (12 S. 409), özel Kanunlarla hüküm konulmayan hallerde, 1295 tarihli İstimlâk Kararnamesinin tatbikinin zarurî olduğunu bildirmektedir. Adı geçen kararname gereğince, bir mülkün istimlâk edilebilmesi için, önce âmmenin menfaatini ilgilendirdiğine dair bir kararın alınması, mülkün cinsi, hudut ve değerinin tesbit edilmesi ve sonra da istimlâk bedelinin takdir edilerek ödenmesi lâzım gelmektedir.

3116 Sayılı Kanunun 14 üncü maddesi, 78 inci ve 29 uncu maddeleri hükümlerile 5653 Sayılı Kanunun 43 üncü maddesi hükümleri gereğince yapılacak istimlâklerin tâbi tutulacağı muamele ve bedel tâ-yini hakkında sarîh hükümler mevcut olmadığından, bu maddelere göre yapılacak istimlâklerde 1295 tarihli İstimlâk Kararnamesinin tatbik edilmesi icap

etmektedir. Bu maddelerdeki istimlâk mevzularını ayrı ayrı ele alarak inceleyelim:

a) 3116 Sayılı Kanunun 14 üncü maddesindeki istimlâk mevzuları

Bu madde hükmüne göre istimlâk edilecek veya arazi ve mülk vermek suretile mübadele edilebilecek konular şunlardır:

- 1 — Devlet ormanlarından açılmış yerlerdeki yaylak, kışlak, otlak ve sulama hakları,
- 2 — Binalar ve hızarlar,
- 3 — Diğer haklar, ki bunlar gayrimenkul hükmündeki inşaat hakları, irtifak hakları vesaire gibi haklardır,
- 4 — Her nevi mallar, ki bu tâbirden B. Ulukut menkul hükmündeki eşyaları anlamaktadır (12 S. 409).

b) 3116 sayılı Kanunun 78 inci maddesindeki istimlâk mevzuu

Bu madde hükmüne göre, orman mefhumu dışında kalan yerlerde Devletin herhangi bir dairesi tarafından yeniden orman yetiştirilmesine lüzum görülürse, buna Vekiller Heyeti karar verdikten sonra, bu gibi yerler istimlâk edilebilmektedir. Burada istimlâke karar vermek hakkı, Vekiller Heyetine verilmiştir.

c) 3116 Sayılı Kanunun 29 uncu maddesindeki istimlâk mevzuu

Bu maddeye göre, orman sınırları dışında ve bu sınırlardan 100 metre mesafeye kadar olan yerlerdeki hızarlar, istimlâk olunabilmekte, sahipleri bunları götürmek isterlerse onlara müsaade olunmaktadır.

d) 3116 Sayılı Kanunun 44 üncü maddesinde verilen istimlâk mevzuu

5653 Sayılı Orman Kanununun 43 üncü maddesinde, hangi vasıflardaki ormanların muhafaza ormanı olarak tefrik edileceği bildirilmiştir. Bu evsafı taşıyan ormanlar, Devlet ormanları içerisinde bulunmayıp da Devletten başkasına ait ormanlar içerisinde bulunursa bu gibi ormanların 3116 Sayılı Kanunun 44 üncü madesi hükmüne göre, İcra Vekilleri Heyeti kararile istimlâki mümkün olmaktadır.

D — 2510 Sayılı İskân Kanununa göre yapılacak istimlâklar

3116 Sayılı Kanunun 15 inci maddesine göre;

a) Sınırlanmış Devlet ormanları içinde veya dışında bulunan köylerin, dağınık evlerin ve açılmış tarlaların ormanlara ziyani döküdüğü anlaşıldığı takdirde,

b) Veya halkın, memleketin sıhhat, selâmet ve menfaati icabı ormanı olmıyan bir sahada orman yetiştirmek gerektiği takdirde, burada oturanlar

Vekiller Heyeti kararile başka yerlere kaldırılabilmekte ve bunların bırakılmaları sahalarda orman mefhumu içerisinde girmektedirler. Bu suretle orman mefhumuna giren bu mülklerin bedellerinin sahiplerine ödenmesi icabetmektedir. Aynı maddenin son fıkrasında, bu türlü tehcir ve nakillerin 2510 sayılı İskân Kanunu hükümlerine göre yapılacağı yazılı bulunmaktadır.

Bu maddenin tahlilinden anlaşılacağı üzere, yukarıda açıklanan sebep ve zaruretlerle başka yere kaldırılanların bıraktıkları mülklerin bedellerinin sahiplerine ödenmesi istenmekte, bu tehcir kararı İcra Vekilleri Heyeti tarafından verilmekte ve neticesi itibarile bu tehcir, bir istimlâke müncer olmaktadır. B. Ulukut (12 S. 411) bu istimlâk şekline "Tehcir suretile istimlâk" adını vermektedir.

E — 4785 Sayılı Kanuna göre yapılan külli istimlâklar

Bu Kanunun 1 inci maddesine göre, Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte var olan;

- a) Gerçek kişilere ait ormanlar,
- b) Tüzel özel kişilere ait ormanlar,
- c) Vakıflara ait ormanlar,
- d) Köy ve belediyeye ait ormanlar,
- e) Özel idare kamu tüzel kişiliklerine ilişkin bütün ormanlar

bu kanun gereğince devletleştirilmekte ve bu ormanlar, hiç bir işlem ve bildirimle lüzum olmaksızın Devlete intikal etmektedir. Devletleştirme dışında bırakılan istisnalar da kanunun 2 nci maddesinde tadat edilmiştir.

Bu istimlâk şekli, mahiyeti itibarile külli istimlâk karakterindedir. İstimlâki en sür'atli bir şekilde yapmak için, istimlâk lüzumu, menfaati âme kararı vesaire gibi türlü muamele ve seremoniyi kat'i bir hükümle ortadan kaldırmıştır.

F — Belediye İstimlâk Kanunu ve Köy Kanununa göre yapılan istimlâklar

a) 3710 Sayılı Belediye İstimlâk Kanununa göre yapılacak istimlâklar

3116 Sayılı Kanunun 80 inci maddesine göre, muayyen bir ormanı olmayan ve muhiti itibarile ağaçsız olan mntakalardaki köy ve belediyeler, kendi hudutları içerisinde en az **5 hektar büyüklüğünde** bir orman yetiştirmekle mükellef tutulmaktadırlar. Aynı maddenin 2 inci fıkrasında, bu ağaçlandırmaların yapılacağı arazinin ne şekilde ve nerelerden tedarik edileceği zikredilmektedir. 3 üncü fıkrasında ise, 2 inci fıkrada sayılan yollar-dan birisile arazi temin edemiyen köy ve belediyelerin, bu iş için icabeden araziye, köy ve belediyeler İstimlâk Kanununa göre istimlâk etmek suretile tedarik edebilecekleri yazılıdır.

Keza 3116 Sayılı Kanunun 48 inci madesi hükmüne göre, belediyelere ait ormanlar içerisinde ve bu ormandan açılmış çıplak yerlerde otlak, yay-

lak, kışlak ve sulama gibi haklar, açılmış tarlalar ve her nevi malların ormana ziyarı dokunduğu anlaşılırsa, bu gibi yerler istimlâk edilebilecektir. İşte bu türlü istimlâklerin de Belediye İstimlâk Kanununa göre yapılması gerekmektedir.

b) Köy Kanununa göre yapılacak istimlâkler

3116 Sayılı Kanunun gerek 80 inci maddesinin gerektirdiği ağaçlandırma mükellefiyetini yerine getirmek için lâzım olan arazinin istimlâkinin bahis mevzuu olduğu hallerde, gerekse 48 inci madde hükmüne göre köylere ait ormanlar içerisinde veya ormandan açılmış çıplak yerlerdeki otlak, yaylak, kışlak ve sulama gibi hakların, açılmış tarlaların ve her nevi malların ormana ziyarı dokunmasından dolayı istimlâklerinin icabettiği hallerde, istimlâkin Köy Kanununa göre yapılması, bu maddelerin sarîh ve kat'î hükümlerinin bir icabı olmaktadır.

Köy Kanununa göre istimlâk, 6250 Sayılı Ek Kanunun 44 üncü maddesine göre yapılacaktır.

III — Muhtelif istimlâk şekillerinde bedelin takdiri için Kanunlarda mevcut hükümler

Buraya kadar yapılan açıklamalardan anlaşılacağı üzere, çeşitli istimlâk şekillerinde istimlâk ameliyesinin neticelenmesi ve mülkün Devlet namına tescil edilebilmesi için, istimlâk bedelinin ödenmesi icabettir. Halbuki muhtelif kanunlara göre yapılan çeşitli istimlâklerin bazılarında, istimlâk bedelinin tâyini ve takdiri hususunda kanunlarda sarîh hükümler mevcut olduğu halde bazılarında bulunmamaktadır. Bu kısımda kanunların tasrih ettiği usuller incelenerek, hangi istimlâk şekillerinde kanunun sükût ettiği meydana çıkarılacak, fakat kanunun sükût ettiği hallerde ne gibi metodların kullanılabileceği IV üncü kısımda açıklanacaktır.

A — Dolayisile yapılan istimlâkte bedelin tâyini

Orman tahdit işinin istimlâke müncer olması halinde, mülk sahibine ödenecek bedelin tesbit ve tâyini hakkında kanunlarımızda özel bir hükme rastlanmamaktadır.

Maalesef memleketimizde orman arazisile ziraat arazisi arasındaki sınırlarda, arazinin karakteri insan müdahalesile o kadar fazla değiştirilmiştir ki, istimlâk bedelinin tâyini ve takdiri hususunda çok komplike ve problematik durumlar ortaya çıkmaktadır. Tahdidin istimlâke müncer olduğu mülk, ya üzerinde ağaç ve ağaççıklardan müteşekkil ve adına meşcere dediğimiz tam veya normale yakın kapalılıkta bir ağaçlık bünyeye sahiptir yahut gevşek yapıda ve münferit ağaçları ihtiva etmektedir, veyahut çalı

manzarasındaki ağaçlıkları taşımaktadır, veyahut da tamamile ağaçsız bir ziraat arazisi veya mer'a arazisi manzarasını göstermektedir.

İşte bu çeşitli hallerden hangisi varit ise, bedelin takdirinde tutulacak yol ve kullanılacak metod muhtelif olacaktır. Tahaddüs eden bu gibi hal-lerde, tafsilât ve tatbikatına IV üncü kısımda açıklayacağımız çeşitli metod-lardan biri veya diğeri kullanılabilir.

B — 3116 Sayılı Kanunun muvakkat maddelerine göre yapılacak istimplâklerde istimplâk bedelinin tâyini

Bu istimplâk şeklinde, istimplâk bedelinin tâyini için aynı kanunun 1 inci maddesinde iki yol gösterilmiştir:

a) Birinci yolda ödenecek istimplâk bedelinin miktarı, 1936 malî yılı arazi vergisinin tahakkukuna esas olan kıymetten ibarettir. Resmî kayıtlardan çıkarılacak olan bu kıymet, istimplâk bedeli addolunmaktadır. Mülke ait böyle bir kıymet mevcut ise, şüphesiz bu, en kolay, basit ve objektif bir yoldur.

b) İkinci yol, mülkün 1936 malî yılı arazi vergisinin tahakkukuna temel olan kıymetin mevcut olmadığı hallerde ve yerlerde 2901 sayılı Arazi Tahrir Kanununda yazılı "Arazi Tahrir Komisyonları" vasıtasile 1331 yılı rayicine göre, arazinin değeri takdir edilmekte ve bu kıymet takdirine karşı yapılacak itirazlarla sair muamelele neticelendikten ve kat'iyet kesbet-tikten sonra, bu kıymetin altı misli istimplâk bedeli olarak kabul olunmak-tadır.

2901 sayılı Kanuna göre kurulan Arazi Tahrir Komisyonları, kıymet takdirinde daima ziraatçilikte mutad olan usul ve metodlara dayanmak suretile arazinin kıymetini takdir etmektedirler. Halbuki orman arazisi de-ğерinin tâyin ve takdiri, ziraatten farklı olarak, tamamen ormancılığa has muayyen metodlarla yapılması lâzımdır. 2901 Sayılı Kanunla, bunun tat-bikatı için çıkarılan Nizamnamede bu kıymetin **orman arazilerinde** ne su-retle tesbit edileceği hakkında esas ve metodlar verilmemiştir. Kanun ve nizamnamelerde, bu bakımdan sarih hükümlerin bulunmadığı hallerde ve yerlerde tatbiki mümkün olan metodlar kısım IV de verilmiştir.

C — 1295 tarihli İstimplâk Kararnamesine atfen yapılan istimplâklerde bedelin tâyini

Bu kararnameye göre istimplâk edilecek yerin değерinin; üç ehlivukuf (muhammen), Belediye Meclisi azasından dört, taraflardan ve Evkaf veya Defterdarlıktan birer kişiden müteşekkil bir heyet tarafından mahallen tet-kik ve ölçü yapmak, bilgi sahibi kimselerden de soruşturmak suretile tak-dir edilmesi gerekmektedir.

Bu kararnameye göre yapılacak orman istimplâklerinde kıymet takdiri için gerekli ölçmelerin (IV. A. b. 1) kısımda açıklanan metodlardan birine göre yapılması mümkündür.

D — 2510 Sayılı İskân Kanununa göre yapılacak istimplâklerde istimplâk bedelinin tâyini

Bu istimplâk şeklinde bedelin tâyini için aşağıdaki yollar gösterilmektedir:

- a) İstihkak mazbatalarına göre bulunan kıymet,
- b) Gayrimenkûlün 1914 veya daha önceki yıllara ait verginin tahakkukuna esas olan değer dörd misli,
- c) Vergi değerlerinin bulunmaması halinde tapuda kayıtlı değer dörd misli,
- d) Bunlardan hiç birisi yoksa, benzeri mülklerin vergi ve tapu değerlerine dayanılmak suretile idare heyetince kararlaştırılan bir değer, istimplâk bedeli olarak takdir ve tesbit olunmaktadır.

Bir taraftan diğer bir yere nakledilmeleri halinde ortaya çıkan bu istimplâk şeklinde, kanunun gösterdiği bu yollarla istimplâk bedelinin tâyini, ev, ahır, samanlık, bahçe, tarla vesaire gibi gayrimenkûllerde kolayca kabili tatbiktir. Halbuki orman mefhumu içerisine giren bir çok yerlerde, ekseriya bu sayılan mesnetleri bulmak imkânsız olmaktadır. İşte tahaddüs edecek bu gibi hallerde istimplâk bedelinin ne suretle tâyin edileceği hakkında mevzuatımızda muayyen hükümler bulunmamaktadır. Bu takdirde IV üncü kısımda verilecek metodlardan faydalanmak zarureti vardır.

E — 4785 Sayılı Kanuna göre yapılan küllî istimplâklerde bedelin tâyini

Bu kanunun 3 üncü madesinde bu tarz istimplâkten doğan bedellerin ne suretle tâyin ve tesbit edileceği gösterilmiştir. Bu maddeye göre:

a) 2901 Sayılı Kanun gereğince tesbit edilmiş arazi vergisi tarhına esas olan değer, istimplâk bedelinin tesbitine mesnet olarak alınmakta ve buna dayanılarak tâyin olunacak bedelin, 1936 bütçe yılı arazi vergisine matrah olan kıymetin iki mislini aşmaması şart koşulmaktadır.

b) 1923 yılından sonra hazinece satılan veya tefviz olunan ormanlar için **satış bedeli** veya **tefviz bedeli**, istimplâk bedeli olarak alınmaktadır.

c) Devletleştirilen ormanların 1936 bütçe yılı arazi vergisine matrah olan değer mevcut değilse, **Arazi Vergisi Kanununun yetkilendirdiği komisyonlar tarafından**, 1331 yılı rayicine göre kıymetin takdiri istenmektedir. Buna göre bulunan **değerin altı misli** istimplâk bedeli olarak kabul olunmuştur.

Sonuncu şıkkın tatbik zarureti olduğu hallerde, Arazi Vergisi Kanununun selâhiyetli kıldığı komisyonlar tarafından, 1331 rayicine göre arazi değerinin takdiri bahis konusu olduğundan, yine (III. B.b) de açıklanan müşkülât ortaya çıkmaktadır. O da, ormanlara ait arazi değerinin tâyin ve takdiri hususunda bu komisyonların kifayetsizliği ve ehliyetsizliğidir.

F — Belediye İstimlâk Kanununa ve Köy Kanununa göre yapılan istimplâklerde istimplâk bedelinin tâyini

Belediye İstimlâk Kanununa göre yapılacak istimplâklerde Belediye Meclisi azasından bir, belediye muntakasındaki emlak sahiplerinden bir ve belediyede vazifeli olmıyan mühendis veya mimar (bulunmadığı halde, fen memuru, ebniye kalfası v.s.) bir zattan müteşekkil üç kişilik bir komisyon tarafından, gayrimenkûlün **istimplâk tarihindeki durumu ve emsalinin alım satım rayicine göre**, kıymet takdir edilmektedir. Kısmî istimplâklerde, sahibinin uhdesinde kalan parçada bir kıymet azalması bahis mevzuu olursa, aradaki fark istimplâk bedeline ilâve olunmaktadır.

IV — Orman istimplâk bedelinin mevzuatımıza uygun şekilde tâyini metodları

Bölüm III de, muhtelif istimplâk şekillerinde bedelin takdiri için kanunlarımızda sarahaten gösterilen usûller tetkik edilmiştir. Bu usûllerin tatbikatı başlıca iki guruptan toplanabilir:

- 1 — Orman mefhumuna giren sahalar için değer takdiri,
- 2 — Orman mefhumuna girmeyen sahalar, gayrimenkûl ve menkûllerle her türlü haklar için değer takdiri.

A — Orman mefhumuna giren sahalar için değer takdiri

Bu halde, istimplâk mevzuununun mesnet teşkil ettiği kanunlara göre, üç şekilde değer takdir edilmesi bahis konusudur:

a) Resmî kayıtlarda mevcut değere göre bedelin tesbiti

Umumiyetle mevzuatımız; ormanın muayyen bir senedeki arazi vergisine esas olan değer, tapuda kayıtlı değer veya alım satım değerinin yahut iskânda istihkak mazbatalarına göre bulunan değer veya bunlar yoksa benzeri mülklerin aynı şekilde bulunmuş değerlerini karşılaştırarak tahmin edilen değer veya bu değerlerin bir kaç katının esas alınmasını âmirdir. Bu takdirde, ilgili resmî kayıtlardan çıkarılan değer (veya kanunda gösterilen misli) istimplâk bedeli olarak ödenir.

Bu usûl kolay ve basit olmakla beraber, her zaman maksada uygun

kayıtlar bulunamamakta ve bu yüzden tarafların itirazına uğramaktadır. Bu gibi hallerde, istimlâkin tâbi olduğu kanunun sarahatine uyularak, yeniden takdir yapılır.

b) Yeniden takdir edilen değere göre istimlâk bedelinin tesbiti

Bu şekilde bir değer takdirinde de istimlâke esas alınan kanunlara göre başlıca iki şekil bahis konusu olabilir:

1 — Halihazır değerın takdiri:

3710 sayılı Belediye İstimlâk Kanunu veya 1295 tarihli İstimlâk Kararnamesine göre yapılacak istimlâklerde, bir heyet marifetile mahallen tetkik ve ölçme yapılarak, emsalinin alım ve satım değeri de göz önünde bulundurulmak suretile değer takdir edilmesi gerektiği, yukarıda zikredilmişti.

Orman değerinin takdirinde muhtelif metodlar mevcut olup (7. s. 80), işletme şekli ve kesim nevelerine göre en uygun metodun seçilmesi gereklidir. Ayrıca, orman sahası ekseriya homogen bir yapıda olmayıp; ağaç türü, meşcere kuruluşu, yaş durumu, sıklık derecesi, yetiştirme muhiti özellikleri bakımından yer yer farklılıklar arzeder. Bu itibarla, F. Fırat (7 s. 95), büyük bir ormanın değeri bulunurken muhtelif kısımlarını ayrı ayrı değerlendirip sonuçlarının toplanmasını tavsiye etmektedir.

Ormanın yalnız bir parçası istimlâk edildiği takdirde, orman sahibi kendisine kalan orman parçasının meşcere vasıflarının ve bütünlüğünün bozulması dolayısıyla bazı zararlara uğriyacaktır. Bu hususlar da nazarı itibare alınarak, bulunacak zarar ziyan miktarı istimlâk bedeline ilâve edilme-lidir (7 S. 76).

Bir ormanın değeri, toprak değeri ile üzerindeki meşcere değerinin toplamına eşittir. Bu itibarla normal olarak orman değeri, toprak ve meşcere değerlerini toplamak suretile hesaplanmalıdır. Fakat kanaatımızca, mevzuatımız mutlak orman toprağının devamlı olarak ormana tahsisini âmir ve orman amenajman talimatnamesi de her yıl mukannen ve müsavi miktarda hasılat almayı istihdaf ettiği için, memleketimizin bugünkü şartlarında, orman toprağı ile meşcere değerleri yekdiğerinden ayrı olarak mütalâa edilmemelidir¹. Esasen büyük bir ekseriyeti gelişigüzel müdahalelerle şekillenmiş olan ormanlarımızı teşkil eden meşcerelere ait dökümanlar ve mahallî hasılat tabloları mevcut olmadığından², bu metodların gerektirdiği hesap unsurlarını sıhhatli olarak elde edebilmek de, bugün için, na-

1) 5653 sayılı kanunun birinci maddesine göre ormandan sayılmayan yerler ve ağaçlıklar ile 86. maddeye istinaden yeni ağaçlandırılan sahalara bu mülâhaza dışındadır.

2) Trakya ormanları meşe türü için İ. Eraslan tarafından tertiplenen bir mahallî hasılat tablosu mevcuttur.

diren mümkün olabilir. Bu itibarla burada, ormanın değerini toprak ve meşcere değerlerinin toplamı olarak tâyin eden **orman kesim değeri, maliyet ve istikbâl değerleri** ele alınmıyarak, mevzuatımıza ve ormanlarımızın durumuna daha uygun görülen **orman iradına göre değer tâyini** tavsiye ve yapılacak arazi etüdü ile hesap işlemleri açıklanmakla iktifa edilmiştir. Filhakika, kanunlarımız karşısında orman sahibi, mülkünü başka bir işletmeye tahsis edemeyeceği gibi, mevcut ağaç servetini de kısa bir periyotta istihlâk edemeyip, ancak iradından nemalanabilir. Bu itibarla, sahibi tarafından başka şekilde kıymetlendirme (memleketimizde nadiren vâki olan ve bu itibarla mukayeseye imkân vermiyen alım-satım değerinden sarfınazar edilirse) bahis konusu olmadığından, ormanın sahibine ifade ettiği değer de, ancak iradının kapital değeri olabilir (burada ormana sahip olmanın zevki de bahis mevzuu olmakla beraber ormancılık cüz'î faizi kullanıldığı takdirde, bu husus da nazarı itibare alınmış olur).

Ormandan yıllık veya periyodik olarak, verim gücü ve işletme gayesine göre çeşitli asli ve talî hasılat elde edilmekte; buna mukabil bazı masraflar yapılmaktadır. Hasılat ve masrafların karşılaştırılması suretiyle orman, sahibine muayyen ve devamlı bir gelir (irad) sağlar.

Yetişme muhiti şartlarına en uygun kuruluşta bulunan ve her yıl eşit miktarda hasılat veren **normal** (optimal kuruluştaki) bir ormanın yıllık geliri de eşit miktarda ve sonsuz irad karakterindedir. Buna mukabil düzenli bir kuruluşta sahip olmıyan ve bu sebeple istihsal elemanları (tabiat, iş ve kapital) tam randımanla çalışmıyan **anormal** (optimal kuruluşta olmıyan) bir işletmenin geliri daha az ve gayri muayyendir. Bu itibarla, her iki halde de yekdiğerinden farklı bir ölçme ve hesap işlemine ihtiyaç vardır.

α — Normal (optimal kuruluştaki) ormanda irada göre değer takdiri

Yukarıda işaret edildiği üzere, böyle bir ormanın geliri yıllık (veya periyodik) sonsuz irad karakterindedir. Bu iradı kapitale irca etmek suretile (irad yıl veya periyod sonunda alındığına göre) ormanın değeri:

$$\text{Yıllık sonsuz iradlar için} \quad K = \frac{R}{o, op} \dots\dots\dots (1)$$

$$\text{Periyodik sonsuz iradlar için} \quad K = \frac{Rn}{1, op^n - 1} \dots\dots\dots (2)$$

formüllerile hesaplanabilir (7 s. 27).

(K = Ormanın kapital değeri; R, Rn = yıllık veya periyodik irad; p = Faiz yüzdesi; n = periyot seneleri sayısı).

Bu hesap işlemi için gerekli olan unsurlar, aşağıdaki şekillerde tâyin ve tesbit edilebilirler:

Yıllık (veya periyodik) iradın tâyini:

Muayyen bir müddet içerisinde elde edilen hasıladan aynı müddet zarfında yapılan masraflar tenzil edilmek suretile irad bulunur.

Normal bir ormanda her yıl eşit miktarda çeşitli aslı (kullanacak ve yakacak odun) ve tali (otlatma ve av geliri, orman örtüsü, mantar, kum, taş ve toprak, çiçek ve yaprak, reçine, sığla ve tanenli maddeler v.s.) hasılat elde edilir. Bu hasılatın mutlak miktarı, maksada uygun ve taraflarca kabul edilebilecek amenajman plânı varsa, buradan alınabilir. Aksi halde, ormanın tamamı gezilerek ve haritası alınarak ağaç türü, verim gücü, meşcere kuruluşu, yaş ve sıklık derecesi bakımından farklılık arzeden sahalar tesbit edilir. Bu meşcerelerde yapılacak sıhhatli ölçme ve denemelerle yıllık hasılat miktarları takdir edilir (4, 8, 9)¹. Müteakiben, çeşitli hasılat miktarları, bu mıntaka için Orman Genel Müdürlüğü tarafından tesbit edilmiş² veya daha doğru olarak; pazar satış değerinden istihsal, nakil, sair masraflar ve müteşebbis kazancı düşünülerek bilhesap bulunacak olan tarife bedelleri (= mahsulün ormandaki birim bedeli) yardımı ile (7 s. 58 ve 13 s. 62, 495) paraya tahvil edilirler.

Aynı müddet zarfında orman sahibi bazı masraflar yapmış olacaktır. Bu masraflar, başlıca idare (memur ve müstahdem ücretleri, amortismanlar, büro, amenajman ve koruma giderleri, sigorta bedelleri v.s.), ağaçlandırma (tabii veya sun'i) ve vergi masrafları altında toplanabilir. Bu giderler mevcut kayıtlardan veya işletmenin büyüklüğüne ve özelliğine göre tahmin suretile elde edilebilir.

Bir yıllık (veya periyodik) gayrisafi hasıladan yapılan idare, kültür ve vergi giderleri düşülmek suretile, aşağıdaki formülde ifade edildiği gibi, yıllık (veya periyodik) irad tâyin edilmiş olur:

$$R = H - (i + a + v) \dots\dots\dots (3)$$

$$R_n = H_n - (n \cdot i + a + n \cdot v) \dots\dots\dots (4)$$

1) Değer takdirine ve dolayısıyla bir bedelin ödenmesine esas olacağı için, bu ölçme ve denemelerde masraftan kaçınılması, mümkün olduğu kadar sıhhatli metodlar kullanılmalı ve doğru tesbitler yapılmalı, aslı hasılat da odun sınıflarına tefrik edilmelidir.

2) Orman Genel Müdürlüğü tarafından tesbit edilen tarife bedelleri mahsulün ormandaki değerini ifade edemeyip, az takdir edilmiştir. Filhakika, orman işletmelerinin istihsal ettiği mahsul, ekseriya tarife bedeline göre hesaplanan muhammen satış fiyatının üstünde alıcı bulmaktadır.

(H, H_n = Yıllık veya periyodik gayrisafi hasıla; i = yıllık idare masrafları; a = ağaçlandırma masrafları; v = yıllık vergiler; n = periyod senesi).

Faiz yüzdesinin kararlaştırılması:

Orman İşletmesinin hususiyetleri (emniyetli oluşu, idare ve işletmenin kolaylığı, aynı ve para hasılatının artma kudreti, istihsal müddetinin uzun oluşu, ormana mâlik olmanın zevki v.s.) dolayısıyla, ormancılık faiz yüzdesi memlekette cari faiz yüzdesinin biraz altında kalır (7 s. 17).

Bugün memleketimizde uzun vadeli mevduat için kanunî banka faizi % 4³ ve 1953 yılı hazine tahvilleri % 5 faizlidir⁴. Buna göre memlekette cari faiz % 4,5 olarak kabul edilebilir. Ormancılık cüz'î faizi bunun altında bir rakam olacağına göre, bunu misalimizde % 4 olarak almayı uygun bulduk.

β — Anormal (optimal kuruluşta olmayan) ormanda irada göre değer tâynini

İstihsal elemanları tam randımanla çalışmayan ve böylece optimal kuruluşta olmayan anormal bir ormanda irada da anormal olarak gayrimüsvi ve daha küçük miktarlarda alınacaktır.

Böyle bir işletmenin gayesi, muvakkat bir idare müddeti (tesviye müddeti) içerisinde ormanı normal kuruluşta ulaştırmak olacaktır. Bu itibarla, iradına göre değer takdiri yapılırken: tesviye müddeti zarfındaki periyodlar için ortalama etalar ve dolayısıyla sonlu yıllık iradlar bularak, bu iradların başlangıç kapitallerinin bugüne irac edilmiş değerlerini hesaplamak ve tesviye müddeti sonunda alınacak olan normal yıllık iradların kapital değerinin bugüne iskonto edilmiş miktarını da ilâve etmek doğru olur. Bu mülâhazaya istinaden, anormal bir ormanın iradına göre değeri:

$$K = \frac{1}{n} \frac{1, op^n - 1}{1, op^{p \times o}, op} \left(R_1 + \frac{R_2}{1, op^n} + \dots + \frac{R_z}{1, op^{(z-1)n}} \right) + \frac{R_u}{1, op^{u \times o}, op} \dots (5)$$

formülü ile tâyn edilebilir (7 s. 91).

(K = ormanın değeri; n = periyod senesi; p = faiz yüzdesi; R₁, R₂ ...

R_z = 1, 2, ..., z periyodlarında alınacak yıllık saf hasıllar;

z . n = tesviye müddeti; R_u = normal kuruluşta ulaşıncaya alınacak yıllık sonsuz irada; u = idare müddeti)

3) İkramiye tertibi dolayısıyla hakiki nispet daha yüksektir

4) T. C. Merkez Bankası aylık bülteni (1954 Ağustos).

Burada, sahibinin değer tâyini anında ormanını normal kuruluşa götürmek üzere plânlamış olacağı kabul edilmektedir. Böyle bir düzen için gerekli plânlama ve hazırlıklar yapılmış ise, değer takdirinde de bu formül tatbik edilmelidir. Aksi halde, sun'î bir zorlama ile formülün tatbiki için gerekli hesap unsurlarını tahmine çalışmanın, memleketimiz şartları için, subjektif ve uzun bir yol olacağı aşikârdır. Zira, ormancılık tatbikatımızda uzun bir istikbâl için plânlanarak normal kuruluşa götürülmesi kararlaştırılmış ormanlar mevcut olmadığı gibi, çok değişik yetişme muhiti şartları arzeden yurdumuzdaki ormanların "normal" kuruluşları da henüz etüd edilmiş değildir ¹.

Bu çözüm yolunun sun'î ve dolambaçlı olacağı, meslek dışı bir misâl ile de açıklanabilir:

Büyük ve eski tip bir ahşap köşke değer takdir ederken; bugünkü iradına göre kıymetlendirmek mümkün olduğu halde mülk sahibinin böyle bir tasavvuru yokken, bu köşkün iç taksimatının asrımıza uygun şekilde tâdil edilmesi, yağlı boya yapılması, cephe yüzünün sıvanması, kalorifer ve hava gazı tesisatının kurulması halinde getireceği kiraya göre kapital değerini bulup, tamirat müddetince iskonto edilmesi ve yapılan masrafların faizleriyle beraber düşülmesi tasarlanarak hesap yürütmek, sun'î olduğu kadar da uzun bir yoldur. Diğer taraftan, tamirat dolayısıyla bir müddet irad getirmeyeceği, bulunan değer bugüne iskonto edilişi, yapılan masraflar v.s. dolayısıyla değerinin de daha yüksek bulunacağı şüphelidir. Esasen, bu tadilat mülk sahibi için daha cazip ve mümkün görünüyorsa, bugüne kadar böyle bir teşebbüse girmiş olması beklenirdi. Fakat, meselâ damı aktığı için bugün kiraya verilemiyorsa, bu kusurunu giderecek tamirat yapıldıktan sonra getireceği irada göre değer tâyin edilip, yapılan masraflar düşülebilir.

Ormancılık istihsâl elemanlarının yeni bir tertibe sokulması insan ömrünü aşan bir zamana ihtiyaç gösterdiği için, hususî orman sahibinin henüz karar vermediği bir tadilâta bundan sonra başlayıp neticelendirebilmesi çok şüphelidir.

Bu mülâhazalara göre anormal ormanın evvelâ hesap yolu ile anormal taraflarını tashih etmek, müteakiben de bugünkü verimine göre değerlendirmek memleketimiz şartları için daha doğru ve kolay olacaktır.

Ormanı teşkil eden meşcerelerin normal kapalı olmaması veyahut çok genç veya fazla yaşlı olmaları sebebiyle, yetişme muhiti faktörlerinin tam

1) Karışık yaşlı kayın ormanları için ağaç sayısı ve çap sınıflarının hacmen eşitlik nispetine göre optimum kuruluşları incelenmiştir (A. Kalıpsız - Doktora tezi.)

istismar edilmemeleri yüzünden azamî ortalama artım sağlayamamaları bahis mevzuudur.

Birinci halde meşcerenin sıklık (kapalılık) derecesi tahmin veya bir hasılat tablosundan mukayese suretile bulunarak, bu nispet genel saha ile çarpılmak suretile hakikî orman sahası tesbit edilir. Kalan arazinin değeri çıplak olarak nazarı itibare alınıp, ayrıca hesaplanmalıdır. Bu suretle istih-sâle iştirâk etmemiş olan boş arazinin kıymeti de ihmal edilmemiş olur.

İkinci halde ormanı teşkil eden meşcereler normal kesim düzeninde veya seçme kuruluşunda olmayıp, meşcere yaşları da idare müddetinin altında veya üstünde bulunabilir. Bu halde, genç meşcereler için komşu normal meşcerelerin verimi esas alınıp, bulunan değerın meşcere azamî ortalama artım sağlayacak duruma gelinceye kadar geçecek zamana göre genç yaşa iskonto edilmesi uygun olur. Yaşlı meşcerenin (eğer meşcere sıhhatli ise) verimi, kıymet artımının da inzımanı ile normalden düşük olmayacaktır. Ancak, meşcere zamanında kesime tâbi tutulmadığı için, idare müddetinin üstündeki yaşlarda meydana gelen ve terâküm eden artımın para değeri (irad) de nazarı itibare alınarak, irada göre bulunan değere bu miktar ilâve edilmelidir. Bu mülâhazaları aşağıdaki şekilde formülleş-tirmek mümkündür:

$$\text{genç meşcerede} \quad K = \frac{R}{o, op \times 1, op^{u-m}} \dots\dots\dots (6)$$

$$\text{yaşlı meşcerede} \quad K = \frac{R}{o, op} + (m-u) R \dots\dots\dots (7)$$

(u = idare müddeti; m = bugünkü yaş; R = yıllık irad)

Bu suretle kapalılık ve yaş bakımından normale irca edilen meşcerede hasıla: karışık yaşlı meşcerelerde carî artıma, tek yaşlı meşcerelerde ise azamî ortalama artıma göre hesaplandığı takdirde, yıllık sonsuz irad karakterini haiz olacaktır.

Diğer hesap unsurları ve işlemleri normal ormandakine benzer şekilde tekemmül ettirilerek, ormanın değeri takdir edilir.

2 — 1331 yılı rayicine göre değerın takdiri:

3116 ve 4785 sayılı Orman Kanunlarına göre yapılacak istimplâklerde vergi veya alım-satım kayıtlarından faydalanılmadığı takdirde mevzuat, bel del takdirinin bu metoda göre yapılmasını âmirdir.

2901 sayılı Arazi Tahrir Kanununa göre, bir komisyon marifetile yapılan değer takdirinde alım - satım kıymetleri esastır. Bu mümkün olmazsa,

yerin kiraya verilmesi halinde getireceği kira bedeli bulunarak bunun on katının değer olarak kabul edilmesi; bu tesbit de yapılmazsa, değer takdir edilirken arazinin mevki, verimliliği, ziraatın nev'i, pazar ve münakale merkezlerine yakınlığının gözönünde bulundurulması tavsiye olunmaktadır.

Bu durumda, ormanın alım - satım değeri bulunmadığı takdirde, yıllık artıma (verimlilik ölçüsü) ve mahalli tarife bedeline (piyasaya yakınlık derecesini de ifade eder) göre bulunacak iradı, getirebileceği azamî kira bedeli olarak kabul etmek suretile kıymetinin takdir edilmesi en uygun yol olacaktır.

Yukarıda adı geçen orman kanunlarının sarih ifadeleri dolayısıyla, iradın hesaplanmasında 1331 yılı rayici ve tarife bedeli esas alınmalıdır. İradın (getirebileceği azamî kira bedelini ifade eder) on katı alınarak, ormanın 1331 yılındaki değeri bulunur. Bu değer kesinleştikten sonra, altı katı istimlâk bedeli kabul edilmelidir.

İradın hesaplanması (IV. A b,) bölümündeki açıklamalara göre yapılır.

1331 yılındaki mahalli tarife bedelleri Vilâyet İdare Meclislerinden veya Orman Genel Müdürlüğünden öğrenilebilir.

B — Orman mefhumuna girmeyen sahalardan, gayrimenkûl ve menkûller, her türlü haklar için değer takdiri

Orman Kanunu; ormanların iç ve dış bütünlüğünü sağlamak gayesile, ormanın tarifine girmeyen ağaçlı veya ağaçsız sahalardan, gayrimenkûl ve menkûllerin ve her türlü hakların da istimlâk edilebileceğini kabul etmiştir (II. C. a, b, c'de açıklandığı gibi). Kanunda, bu halde ödenecek bedelin tâyin şekli zikredilmediği için, B. Ulukut (11 s. 409) tarafından 1295 tarihli İstimlâk Kararnamesinin tatbiki tavsiye edilmiştir.

Adı geçen kararnameye göre, istimlâk bedeli, bir heyet tarafından mahallen tetkik ve ölçme yapılarak takdir edilmelidir.

Bu konuda, aşağıdaki dört ayrı hal için değer takdiri ile karşılaşılabılır:

a) Ağaçlık sahalardan

Orman tarifine girmeyen veya 5653 sayılı Orman Kanununun 86. maddesine göre ağaçlandırılan sahalardaki ağaç kapitali, kanunun himayesi altında değildir. Sahibi, arazisini başka bir işletmeye tahsis etmekte serbesttir.

Bu itibarla, burada değer takdir ederken, arazi ve meşcere kıymetini birlikte mütalâa etmek zarureti yoktur. Gerekli elemanların tâyininde mükûlât çekilmediği hallerde, **maliyet** veya **istikbal değeri** yahut ağaçlar kesime olgun ise **kesim değeri** (7 S. 64) esas alınıp; bu miktara mübadele, ha-

sılat veya maliyet değeri olarak hesaplanabilen (7 s. 38) **arazi değeri** ilâve edilerek değer takdiri yapılabilir.

b) Çıplak sahalalar

Arazinin büyüklüğüne, bugün kullanma şeklinin sağladığı yıllık hasılaya (otlak, yaylak, kışlak, sulak, çayır, tarla, bahçe v.s.), meskûn yerlere ve piyasaya yakınlık derecesine göre değeri takdir edilebilir. Yahut yetiştirme muhiti şartlarına göre en uygun işletme nev'ine tahsisi halinde getirebileceği iradın tesbiti (tesis masrafları düşülerek) yoluna da gidilebilir.

c) Bina, hızar ve tesisler

Aşınma payı da nazarı itibare alınarak **alım - satım** veya **maliyet değerine** göre değerlendirilebilir.

4785 sayılı Kanuna göre (madde 4) devletleştirilen ormanlar içinde kalan yapı ve tesislerin kıymetleri 1936 bütçe yılı bina vergisine matrah olan safî iradın on katı olarak hesaplanmalıdır.

d) Her türlü haklar

Mevzuatımıza göre, ormandan parasız intifa hakkı kaldırılmıştır. Devlet ormanlarının ağaçlı veya ormandan açılmış çıplak yerlerindeki yaylak, kışlak, otlak ve sulama gibi her nevi haklar da istimlâk olunabilir. Bu ahvalde ödenecek tazminatın miktarı, hak sahibine yıllık veya periyodik olarak sağlanan gelirin kapital değeri (formül 1 ve 2) olarak hesaplanması ve yapılacak hesap işleminde memlekette carî faiz yüzdesinin kabulü uygun olur (7 s. 97).

V — Orman istimlâk bedelinin tâyinine ait bir misâl

Mevzuatımıza uygun olarak orman istimlâk bedelinin tâyini konusunda, arazi tahrir komisyonları vasıtasile 1331 yılı rayicine göre takdir edilen değer altı katını almak suretile istimlâk bedelinin tesbitine ait bir misâl aşağıda verilmiştir:

A — Hukukî durum

3116 sayılı Orman Kanununun birinci muvakkat maddesi hükmüne dayanılarak Ziraat Vekâleti tarafından 4.5.1938 tarihinde istimlâki takarrür eden, Devlet ormanına bitişik ve 355 hektar genişliğindeki bir hususî ormana verilecek bedel hakkında anlaşmazlık doğmuştur.

Orman sahibinin, 1936 bütçe yılı arazi vergisine matrah olan değer yalnız orman içindeki tarlalarına ait olduğunu ve ormanı için ayrıca değer

mevcut olmadığını belirten itirazı, Danıştay kararı ile varit görülmüştür. Müteakiben muhtelif senelerde iki ayrı ehlivukuf heyetine yaptırılan kıymet takdirleri de, karşılıklı itirazlarla, Danıştay tarafından bozulmuştur. Bu suretle, 4785 sayılı Kanuna göre orman devletleştirilmiş olduğu halde, 1952 yılına kadar mal sahibine istimlâk bedeli ödenememiştir.

B — Değerin takdiri için uygun metodun seçilmesi

Mevzuata göre, bu istimlâk şekli için ödenecek bedel 1936 yılındaki arazi vergisine esas olan kıymettir. Fakat misâlimizde bu esasa göre evvelce takdir edilen bedel, “kayıttaki arazi vergisi matrahının yalnız tarlalarına münhasır olduğunu ve orman için kayıt bulunmadığını” iddia eden orman sahibinin itirazı sonunda, Danıştay kararı ile bozulduğundan, bu kıymete itibar edilemez. Bu itibarla problem, 3116 sayılı Orman Kanununun muvakkat 2. madde (4785 sayılı kanunun 3. madde) ikinci fıkrası gereğince, (IV. A. b. 2) de açıklanan, “1331 yılı rayicine göre takdir edilen değer altı katını istimlâk bedeli olarak almak” suretile çözülmesi icabetmektedir.

C — Metodun tatbikatı

2901 sayılı Kanun gereğince, Vali tarafından tâyin olunan bir zat ile Vilâyet Umumi Meclisince hariçten ve Belediyece kendi arasından seçilecek (köyde muhtar) birer zattan müteşekkil üç kişilik **Arazi Tahrir Komisyonu** teşkil olunur. Komisyon, bizzat veya ehlivukufklar vasıtasile ormana 1331 yılı rayicine göre kıymet takdir eder. Bu değer usulü dairesinde kesinleştikten sonra altı katı alınarak, istimlâk bedeli itibar olunur.

Yukarıda (Bölüm IV. A. b) izah edildiği üzere, bu kıymetin takdirinde yıllık iradın esas alınması uygun olur.

Bir örnek olmak üzere tertiplenen problemin çözülmesi maksadile yapılan inceleme, ölçme ve hesap işlemleri aşağıda sırasile gösterilmiştir:

a) Kayıtların tetkiki

Dosya tetkik edilmek ve ilgililerden soruşturulmak suretile, değer takdirinde faydalanılabilecek kayıtlar araştırılmıştır.

Ormanın, tapuda müsecel hudutları esas alınarak, 1944 yılında Breithaupt teodolitile manyetik poligon çevirmek suretile hazırlanan bir haritasının bulunduğu ve buna istinaden ormanın bütününün ve farklı vasıftaki meşcerelerin yüz ölçümlerinin hesaplandığı görülmüştür. Tarafların da işbirlikte mahallen yapılan inceleme ve kontrol neticesi, harita ve yüz ölçümü kayıtlarının bugünkü duruma uygun olduğu tesbit edilmiş ve aynen kabulü kararlaştırılmıştır.

Halen tatbikatta olan bir amenajman plânı mevcut olmayıp, geçmiş

yıllara ait keşif plânının da bugünkü meşcere vasıflarına ve kıymet takdiri gayesine uygun olmadığı görülmüştür.

1331 yılına ait orman mahsûlleri rayici ve tarife bedeli bulunamayıp, Orman Genel Müdürlüğü tarafından tasdikli, 1333 yılına ait mahalli Vilâyet İdare Meclisinin (bir metre mikâp gayri mamûl hacımların bedeli) adı ile tesbit ettiği tarife bedeli elde edilebilmiştir. Yaşlı eşhastan yapılan soruşturmalardan, 1331-1333 yıllarında altın - kâğıt para arasında serbest piyasada % 20 nispetinde bir fark olduğu, fakat resmî değerlerinin eşit kabul edildiği tesbit edilmiştir. Bu itibarla, 1333 yılı tarife bedelinin 1331 rayici olarak kabulünde mahzur görülmemiştir.

b) Ölçme ve hesap işlemleri

Yukarıda işaret edildiği üzere, evvelâ tapu tatbikatı yapılarak dosyadaki haritanın ve meşcere vasıflarına göre yapılan tetkikin araziye uygun olduğu tesbit edilmiştir. Bu itibarla, yeniden arazide ölçü yapılmasına ve harita tanzimine lüzum görülmiyerek, kayıtlarda mevcut yüz ölçümleri esas alınmıştır.

Ormanın tamamı gezilerek, farklı ağaç türlerinden (göknar, çam, meşe + çam) müteşekkil normal kapalı¹ üç muhtelif meşcere tipi ayırt edilip, bu meşcerelerin ortalama evsafı mahallerinde $30,3 \times 33,0$ m. (= 0,1 ha) eb'adında deneme sahaları alınmıştır.

Deneme sahalarına giren ağaçların tamamı kompaslanmış ve iki santimetrelilik çap kademelerine göre kayıt tutulmuştur. Amenajman talimatnamesine uygun olarak çap sınıfları teşkil edilip, her sınıftan üçer deneme ağacı kesilmiştir. Deneme ağaçları seksiyon metoduna göre ölçülüp, kabuklu olarak hacimlendirilmiş; yakacak ve kullanacak odun nispeti tesbit edilmiş ve çap sınıfları için ortalama kıymetler bulunmuştur.

Çap sınıflarındaki ağaç sayıları orta ağaç hacımları ile çarpılmak suretile, her deneme sahası için kabuklu gövde hacımları hesaplanmış ve hektara iblâğ edilmiştir (Tablo 1, sütun 6 ve 7).

Deneme ağaçları ve muhtelif dip kütükleri üzerinde yaş tesbitleri yapılarak, meşcerelerin tek yaşlı kabul edilebilecekleri görülmüş ve orta yaşları tâyin edilmiştir (Tablo, - 1, sütun 8).

Ara hasılat miktarının, kayıtlardan tesbit imkânı bulunmadığından, tâyininden mecburen sarfınazar edilmiş ve sahibi tarafından daha önce istihlâk edilip, bugün işleyen kapitale iştirâk etmediği için büyük bir mahzur görülmemiştir.

Bugün çalışmakta olan ağaç kapitalinin veriminin tamamını ormandan çıkarmayı istihdaf etmeyip, ormanda işleyen kapitali çoğaltmağı da gaye

1) Ormanın bazı kısımlarında seyreklik veya sıkışıklık görünmekle beraber, meşcereler umumiyetle "normal kapalı" itibar edilecek durumdadır.

Tablo 1 — Deneme sahalarına göre bulunan hektardaki ağaç serveti, yaş ve yıllık ortalama artım.

Deneme saha No.	Ağaç nevi	Çap sınıfı	Orta ağaç hacmi Kbl. gövde M ³	Dene sahasında		Hek. hacım Kbl. göv. M ³ /Ha.	Yaş	Yıllık ortalama artım (Kbl. m ³ /Ha.)
				Ağaç adedi	Kbl. gövde hacmi M ³			
1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	Meşe	I	0,0720	67	4,824	48,240	56	0,861
	Çam	I	0,1666	7	1,166	11,660	70	0,166
2	»	I	0,1666	45	7,497	74,970		
	»	II	0,4461	28	12,391	123,910	79	2,517
3	Gök nar	I	0,1871	22	4,116	41,160		
	»	II	0,6222	28	17,421	174,210	78	2,761

edinerek, hasılayı tanzim eden eta tâyini metodu ile bulunacak hasıla, ormanın hakikî iradını temsil edemeyecektir. Tek yaşlı meşcerelerde carî artım da ancak son seneye ait hasılayı ifade edeceği cihetle, her yıl eşit miktardaki artımı gösteren ve yıllık sonsuz irad karakterinde olan yıllık (genel) ortalama artımın para değerinin hasıla olarak kabulü uygun bulunmuştur. Teknik olgunluğa ulaşmış gövdeleri de ihtiva eden bu meşcerelerin Wiedemann hasılat tablosu (14) ile mukayesesinden, genel ortalama artımın henüz azamîye ulaşmamış olmakla beraber, bu miktara yaklaşmış olduğu anlaşılmıştır. Bu itibarla, burada genel ortalama artımın, ormanın verim kabiliyetini yaklaşık olarak ifade edebileceği düşünülmüştür.

Bu mülâhazalarla üç ayrı meşcere tipi için tâyin edilmiş olan hektardaki ağaç serveti, meşcere orta yaşına bölünmek suretile, kabuklu gövde hacmi olarak, hektardaki yıllık (genel) ortalama artımları hesaplanmış (Tablo-1, sütun 9) ve meşcere yüz ölçümlerile çarpılarak, sahaya iblâğ edilmiştir (Tablo-2, sütun 4).

Tablo - 2

Deneme saha No.	Ağaç nevi	Meşcere sahası Ha.	Genel sahada yıllık ortalama artım		
			Kbl. gövde hacmi (M ³)	Kullanacak Odun (M ³)	Yakacak Odun (ken.)
1	2	3	4	5	6
1	Meşe	203,5	175	56	766
	Çam		34	21	42
2	Çam	78,0	196	119	244
3	Gök nar	73,5	203	127	207
Yekûn		355,0	608	323	1259

Müteakiben, bu rakamlar, deneme ağaçları üzerinden ortalama olarak tâyin edilmiş olan yakacak ve kullanacak odun nispetleri ile çarpılarak, hasılat miktarı odun sınıflarına göre ayırt edilmiş, % 10 kesim ziyatı ve % 10 kabuk payı düşülmüş ve yakacak miktarları kentale tahvil edilmiştir (Tablo-2, sütun 5 ve 6).

c) 1331 yılı rayicine göre orman değerinin takdiri

1333 yılı tarife bedellerile yıllık hasılat miktarları çarpılarak, yıllık hasılatın ¹ para değerleri hesaplanmıştır (Tablo-3, sütun 7 ve 8).

Tablo 3

Deneme saha No.	Ağaç nevi	Yıllık ort. artım		1333 yılı tarife bedeli		Yıllık ort. artımın para değeri	
		Kullanacak odun M ³	yakacak odun kentale	Kullanacak odun TL/M ³	Yakacak odun TL/kent.	Kullanacak odun TL.	Yakacak odun TL.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Meşe	56	766	2,46	0,10	138	77
	Çam	21	42	1,66	0,09	35	4
2	Çam	119	244	1,66	0,09	197	22
3	Gökmar	127	207	1,36	0,09	173	18
Yekûn		323	1259			543	121
						664	

Bu hesap işlemleri sonunda, 1331 yılı rayicine göre, bahis konusu ormanın yıllık gayrisafi iradı 664 TL. olarak bulunmuştur.

Bu hasılaya mukabil, aşağıdaki masrafların yapılması lâzım geleceği düşünülmüştür:

1 — Yıllık idare ve muhafaza masrafları: ormanın vüs'ati 1000 hektardan küçük olduğu için bir bekçi tarafından muhafaza (3116 sayılı Orman Kanunu madde 52) ve sahibi tarafından idare edilebileceği mülâhaza edilmiştir. Yaşlı kimselerden yapılan soruşturma sonunda, aylık işçi ücretinin 100 - 150 kuruş arasında olduğu anlaşılmıştır. Bu itibarla, bekçi için 100 kuruş aylık ücret ve ormanın idaresi için sahibinin sarfettiği emek karşılığı 200 kuruş maaş hesabına, yıllık idare ve muhafaza masrafları olarak 36 liralık bir masrafın tesbiti uygun bulunmuştur.

1) Hesaba dahil edilebilecek ölçüde bir tali hasılat istihsali yapılmadığı için, nazarı itibare alınmamıştır.

2 — Ağaçlandırma masrafları: ormanın tabii tensille gençleştiği ve ayrıca bir ağaçlandırma masrafı yapılmadığı görülmüştür.

3 — Vergiler: 1302 tarihli Emlâk Vergisi Nizamnamesine göre 1331 yılında arazi vergisi, arazi değerinin % 0,4 ü olarak tahakkuk ettirilmelidir. Bu ormanın 1331 yılındaki takriben 600 lira olan iradı üzerinden değeri 6000 lira olacağına göre, bunun % 0,4 olarak, yıllık vergi miktarı 24 lira hesaplanmıştır.

Yıllık gayrisafi hasıla ile yapılan masraflar formül 3 de yerine konularak:

$$R = H - (i + a + v) = 664 - (36 + 0 + 24)$$

$$R = 604 \text{ T.L.}$$

ormanın yıllık iradı (getirebileceği azamî kira) bulunmuştur.

2901 sayılı Arazi Tahrir Kanununun 7. madde 2. fıkrasına göre getirebileceği yıllık kiranın 10 katının arazi değeri olarak alınması gerektiği için, bahis konusu ormanın 1331 yılı rayicine göre değeri:

$$K = R \times 10 = 604 \times 10 = 1040 \text{ T.L. dır.}$$

d) İstimlâk bedelinin hesaplanması

Orman Kanunu; 1331 yılı rayicine göre takdir edilen orman değeri, usûlü dairesinde kesinleştikten sonra, bunun altı katının istimlâk bedeli olarak kabul edilmesini âmirdir. Bu itibarla, yukarıda takdir edilen değer taraflarca muayyen süre zarfında itiraz vâki olmadığı veya itirazı müteakip yapılan tâdilâtla değer kesinleştikten sonra, bu değer altı katı alınmak suretile, bugün ödenecek istimlâk bedeli:

$$B = K \times 6 = 6040 \times 6 = 36240 \text{ T.L.}$$

olarak bulunur.

e) Bulunan bedelin münakaşası

Mevzuatla sınırlanmış bir istimlâk konusu ile karşılaşmıyarak, mezkûr ormanın bugünkü hakiki değeri bahis mevzuu olursa, 355 hektar genişliğinde normal kapalı ve piyasaya yakın olan bu orman için 36240 T.L. değeri, ilk bakışta göze çarpacak nisbette düşük görülecektir. Bulunan değer, bugünkü ölçülere göre az oluşunun sebebi, kıymet takdirinde kullanılan metodun kifayetsizliğinden değil, mevzuatın koyduğu tahditlerden mütevellittir. Bu tahditler ve tesir dereceleri aşağıda açıklanmıştır:

1 — 1331 yılında orman cebeli mübaha olarak telâkki edildiği için, orman mahsûllerinin fiatı da çok düşüktü. Zamanla ihtiyacın artışı, memleketimizde orman sahasının ve hasılatının sür'atle azalması dolayısıyla, yıl geçtikçe orman mahsûllerinin fiatının yükselmiş olacağı aşîkârdır.

2 — 1331 yılına nazaran bugünkü para değeri çok düşük olup, 1914 yılında 100 ve 1918 yılında 455 kuruş olan altın, 1953 yılında 5294 kuruşa yükselmiştir¹. Bu itibarla, 1331 yılı rayicine göre bulunan değerın altı katı, bugünkü değeri ifadededen çok uzaktır.

3 — Yukarıdaki hesapta mevzuata uyularak, iradın on katı alınmak suretile, faiz nispeti % 10 kabul edilmiştir. Halbuki, bilindiği gibi ormancılık işletmesinin getirdiği faiz nispeti düşük olup, zamanımızın ekonomik şartlarına göre azamî % 4 alınabilir (IV. A.b. 'ya bak).

Kanun hükümlerine bağlı kalmayıp, bugünkü rayice ve mahallen hesaplanan tarife bedeline göre aynı ormanın halihazır değeri hesaplanmak istenirse:

Takribî olarak piyasa satış bedeli kullanacak odunun 90 TL./M³ ve yakacak odunun 1,5 TL./kental alınıp, orman şose kenarında ve İlçeye 4 km. uzaklıkta olduğu için, istihşâl - nakil v.s. masrafları düşüldükten sonra kullanılacak odun 600 TL./M³ ve yakacak odun 1,0 TL./kental tarife bedeli kabul edilmiştir. Bekçi için 80 TL. aylık ve orman sahibinin idare emeği karşılığı olarak ayda 150 TL., ormanın iradına göre yıllık vergi 1200 TL. kabul edilerek;

$$K = \frac{R}{o, op} = \frac{20639 - (2760 + 0 + 1200)}{0,04} = 416975 \text{ T.L.}$$

bulunur. Bu miktar, ormanın hakikî değerini ifade edebilecek bir kıymettir. Binaenaleyh, orman değerinin irada göre takdiri halinde objektif bir sonuca varılabileceğini gösterir.

Misâlimizde bulunan istimlâk bedeli, halihazır hakikî değer olmayıp, kanunî hükümlere uyularak hesaplanmıştır ve bedel olarak da bu miktar ödenmelidir. Ancak, 3710 sayılı Belediye İstimlâk Kanunu veya 1295 tarihli İstimlâk Kararnamesine göre yapılacak istimlâklerde bugünkü hakikî değer esas alınmalıdır.

VI — Netice ve teklifler

Buraya kadar, orman istimlâklerinin lüzumu, mevzuatımıza göre istimlâk şekilleri ve bedelerinin takdiri yolları incelenmiştir. Netice olarak: mevzuatın koyduğu hükümler, meşcere vasıfları ve gerekli hesap unsurlarının temini ve tâyini güçlükleri dolayısıyla, istimlâk bedelinin tâyini için literatürde mevcut orman kıymet takdiri metodlarının bir kısmından her zaman faydalanılamıyacağı mülâhaza edilmiştir.

Memleketimiz şartlarına göre, istimlâk bedelinin tâyini bakımından,

1) T. C. İktisat ve Ticaret Vekâleti Konjonktür mecmuası, 1954.

metodun seçilmesi, hesap unsurlarının tesbiti ve diğer hususlar için özet olarak aşağıdaki teklifler yapılmıştır:

1 — Orman istimlâklerinde, resmî kayıtlara göre bedel tesbit edilemediği takdirde, ormanın iradına göre değer takdiri doğru ve mevzuata uygun olur.

3 — Anormal ormanın iradı evvelâ hesap yolu ile normale irca edilecek, müteakiben kapital değeri hesaplanabilir.

3 — Yıllık hasıla olarak; seçme ve karışık yaşlı ormanlarda (artımın azamiye yaklaştığı haldeki) genel ortalama artım esas alındığı takdirde, yıllık sonsuz irad karakterinde olacaktır.

4 — Orman Genel Müdürlüğü tarafından tesbit edilen tarife bedeli düşük olup, piyasaya yakınlık derecesini de ifadeden uzaktır. Bu itibarla, mümkün olduğu takdirde mahallî olarak tarife bedelleri hesaplanmalıdır.

5 — 1331 yılına ait tarife bedelleri ve orman mahsulü rayiçleri araştırılıp, neşredilmelidir.

6 — Faiz nispeti: 2901 sayılı kanuna göre değer takdirinde % 10, diğer hallerde bugünkü ekonomik şartlarımıza göre azamî % 4 alınmalıdır.

7 — Orman tarifine girmeyen ağaçlık sahaların değer takdirinde arazi ve meşcere kıymetleri ayrı ayrı hesaplanabilir.

8 — Orman istimlâk bedelinin bilhassa mevzuattaki hükümlere uygun olarak hesaplanmasında mecburiyet vardır. Bulunan sonucun bugünkü hakiki değere eşit olması şart değildir.

9 — Orman istimlâk bedelinin takdirinde yapılacak tetkik ve ölçmeler özel bilgi ve ihtisas konusu olduğu için, bu maksatla teşkil edilen heyet ve komisyonlarda orman yüksek mühendislerinin bulunmasında zaruret vardır.

L i t e r a t ü r

- 1 — Diker, M.: 1947, Türkiyede Ormanlık, Or. Gen. Md. yayınlarından No. 61, Ankara.
- 2 — Diker, M.: 1949, Orman Kıymetleri Hesabı ve Ormanlık Statiği, Or. Gen. Md. yayınlarından No. 89, İstanbul.
- 3 — Eranıl, A.: 1954, Ormancının El Kitabı, Ankara.
- 4 — Eraslan, İ.: 1955, Umumî ve Türkiye Orman Amenajman Bilgisi, İstanbul, İ. Ü. Orman Fakültesi yayını No. 33, 347 sahife.
- 5 — Eraslan, İ. - Kalıpsız, A.: 1953, Kamulaştırılan Küre Yumuşacık Hususi Ormanına verilecek istimlâk bedeli hakkında rapor (basılmamıştır).
- 6 — Fırat, F.: 1943, Fıstık Çamı Ormanlarımızda Meyva ve Odun Verimi bakımından araştırmalar ve bu ormanların amenajman esasları, İstanbul.

- 7 — Fırat, F.: 1945, Ormancılık İşletme Ekonomisi ders notları, İstanbul (roto baskısı).
- 8 — Fırat, F.: 1946, Ağaç ve Odun Ölçme Kılavuzu, Or. Gn. Md. yayınlarından, İstanbul.
- 9 — Fırat, F.: 1947, Dendrometri, Y.Z.E. ders kitabı, İstanbul.
- 10 — İnal, S.: 1954, İdare Bilgisi ders notları, İstanbul (roto baskısı).
- 11 — Orman Genel Müdürlüğü: 1946, Orman Kanun, Nizamname, Kararname ve Talimatnameler, Or. Gn. Md. yayınlarından No. 34, Ankara.
- 12 — Ulukut, B.: 1954, Orman İstimlakleri, İstanbul Barosu Dergisi, sayı 7-8, s. 393-437.
- 13 — Yiğitoğlu, A. K.: 1952, Ormancının Cep Kitabı, Ankara.
- 14 — Wiedemann, E.: 1949, Ertragstafeln der wichtigen Holzarten, Hannover.